

“El marxisme...”

El marxisme és la més alta expressió espiritual de la societat burgesa. Per ell ha arribat a prendre consciència de si mateixa, en ell s'ha negat a si mateixa. Però aquesta negació, al seu torn, només es podia expressar per mitjà d'una forma determinada per l'ordre existent, d'una forma de pensament burgesa. És així que cada fórmula de la doctrina marxista descobreix les característiques de la societat burgesa, però alhora les legitima. A còpia de desenvolupar la crítica de l'economia capitalista, el marxisme ha acabat fonamentant amplament les lleis d'aquesta economia; l'oposició a la política burgesa ha acabat reivindicant la possibilitat d'acomplir el vell ideal de la burgesia, ideal que sols ha realitzat de manera ambigua, formal, purament jurídica, però ara lluitant contra ella, de manera més conseqüent que ella i verdaderament concreta; la doctrina que al començament havia de servir per a anorrear totes les ideologies amb el desenmascarament dels interessos que amaguen s'ha transformat també en una ideologia, de què tot seguit s'ha d'abusar per divinitzar els interessos d'una certa classe de la societat burgesa.

Així, s'ha repetit el mateix fenomen dels temps en què la jove burgesia havia començat la lluita contra la societat feudal i eclesiàstica. Tot primer va haver de revestir la seva oposició amb formes religioses d'aquella societat i, per a combatre l'Església, invocar el cristianisme primitiu. En el curs de la seva lluita contra els altres dos ordres, la burgesia prengué consciència de formar un ordre diferent i mostrà així que, malgrat la seva oposició al règim feudal, tenia consciència de ser-ne part integrant (exactament així com la consciència de classe del proletariat d'avui, que s'ha desenvolupat per compensar una tendència no satisfeta a la propietat, manifesta solament l'estat d'esperit burgès dels proletaris; car el fet de pensar per classes és precisament propi de la societat burgesa). La burgesia no es va poder alliberar d'aquesta ideologia religiosa, eclesiàstica i feudal més que a mesura que la societat feudal queia en decadència. Però només féu que purificar la representació de Déu de les escòries que duia afegides des dels temps de l'economia natural; es féu un Déu sublimat, que ja només era una Raó transcendent, que s'avançava a tots els esdeveniments i en determinava l'orientació. En la filosofia de Hegel, Déu encara apareix, amb el nom d'"esperit del món", com a motor de la història i legislador de la natura. Fou solament després d'haver acomplert la seva revolució que la burgesia reconegué en aquest Déu una creació de l'home, i que la història és l'obra pròpia de l'home.

Fou Ludwig Feuerbach (1) qui formulà clarament aquesta idea; però, de quina manera "l'home" arriba a fer història, això fou incapaç d'explicar-ho. Car d'una juxtaposició d'homes considerats solament com a éssers naturals només en pot sortir una barreja d'accions, no pas un desenvolupament regular i ascendent de la humanitat. La primera descoberta, i decisiva, de Marx consistí solament a elevar-se per damunt de l'home abstracte de Feuerbach i començar a cercar l'explicació del procés històric en la cooperació dels individus, en la unió i en la lluita, en les "relacions" múltiples existents *entre* ells. Tanmateix, aquest progrés del pensament s'aconsegueix, encara avui, al preu, des d'un altre punt de vista, d'una reculada inconscient. Karl Marx només va poder superar l'"ésser humà" isolat de Feuerbach fent tornar a la història, sota el nom de "societat", el Déu que Feuerbach n'havia eliminat.

A dir veritat, Marx comença per presentar-nos la nova divinitat sota una forma inofensiva, com a "conjunt de les relacions socials", és a dir, com a reunió de totes les relacions individuals entre homes concrets i actius. Remarca més d'una vegada que

aquestes “relacions” són, ben entès, productes empírics de l’activitat humana, que el seu “conjunt”, si ens entestem a donar un nom especial a les relacions canviants que uneixen entre ells els homes actius, cal que es vegi solament com un terme abreujat per a designar el *resultat* del procés històric. Però, com més Marx analitza profundament el curs de la història i les lleis econòmiques, més modifica el seu punt de vista, fins que, de manera imprevista, la “col·lectivitat” esdevé una *hipòstasi*, la condició de les accions individuals, una “essència” que “apareix” en l’acció i el pensament dels homes i “es realitza” en la seva activitat. Constitueix, al costat del domini “privat” de l’individualisme burgès, un domini a part, el del “general”, i, en qualitat de substància independent, és el fonament del primer; per exemple, el valor d’un producte és ja determinat per ella, abans de “realitzar-se” en el preu concret, empíric, del mercat. I, també en règim socialista, hi haurà encara una certa separació entre els dos dominis. Pensem solament en la fórmula “propietat individual damunt la base d’una possessió col·lectiva de la terra i dels mitjans de producció” (2), fórmula que defineix l’ordre econòmic futur en un passatge conegut d’*El Capital*. La distinció d’una esfera general i d’una esfera individual és aquí expressament formulada; ara, la representació d’una “possessió col·lectiva” només és possible si considerem la “col·lectivitat” com una substància particular, planant per damunt dels individus i actuant a través d’ells.

Si algú ho contesta, tot això, que examini de prop la fórmula marxista: l’existència social determina la consciència (3). Conté més contradiccions que no mots. Essent donat que el que és “social” només pot trobar una existència en els esperits humans, “l’existència social” és per ella mateixa ja consciència, i doncs no pot determinar, a més a més, una consciència que d’altra banda quedaria per definir. Posar així una “existència social” com un factor de determinació particular, separat de la nostra consciència, amagat no se sap on, és fer-ne una hipòstasi; i és, a més, un bon exemple de la inclinació de Marx al dualisme. Però si volem considerar aquesta enigmàtica “existència” com un element de les relacions *entre* els homes i depenent de certes institucions, com ara el diner, veurem sobtadament clar que aquest element només fa el paper de *resultat* d’actes conscients acompanyats per individus i que per consegüent depèn de la consciència, ben lluny de determinar-la. A més, si Marx, contràriament a tots els pensadors que el van precedir, judica necessari de posar a part una forma particular de l’existència, que anomena social, és perquè l’oposa tàcitament a la resta de l’existència, és a dir, a la natura.

1934

Notes de l’edició:

(1)—Ludwig Feuerbach (1804-1872): “L’home –tal és el misteri de la religió– posa el seu propi ésser defora seu i es fa tot seguit objecte del pensament d’aquest ésser metamorfosat en subjecte, en persona; es pensa a si mateix, però com a objecte del pensament d’un altre ésser, i aquest ésser és Déu”, *Essència del cristianisme* (1841).

(2)—Karl Marx: “...La producció capitalista engendra la seva pròpia negació amb la fatalitat que presideix les metamorfosis de la natura. És la negació de la negació. Restableix, no pas la propietat privada del treballador, sinó la seva propietat individual, fonamentada en els béns ganancials de l’era capitalista i en la cooperació i la possessió comuna de tots els mitjans de producció, comprès el sòl”, *El Capital*, llibre I, capítol XXXII, “Tendència històrica de l’acumulació capitalista”.

(3)– Karl Marx: “No és pas la consciència dels homes el que determina la seva existència, és, al contrari, la seva existència social el que determina la seva consciència”, *Prefaci a la Crítica de l’economia política* (1859).

Notes del traductor:

1.- Aquest fragment, Simone Weil l’escrigué entre 1933 i 1934.